

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII. Β. Η ΑΤΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Τὸ αἰώνιο ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ θαῦμα θαυμάτων δὲν ὑπῆρξε μόνο θαῦμα τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Θρησκείας καὶ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας καὶ προπάντων τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς κλασικῆς Ἀττικῆς Φιλοσοφίας. Ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία ἐγεννήθηκε στὴν Ἑλληνικὴ Περιφέρεια καὶ στὰ Ἑλληνικὰ Ἰσθμια, στὶς ἀρχαῖες Ἑλληνικὲς πολιτεῖες τῆς Μικρασιατικῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας, ἐμεσουράνησε ὅμως καὶ ἐθαυματούργησε στὴν καρδιὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, στὴν ἱερὴ καὶ ἀγία αἰώνια πολιτεία τῆς Παλλάδας Ἀθηνῶν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων θεῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανθέου. Κορυφὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας ἢ Ἀττικῆς Φιλοσοφίας.

Ἡ Φιλοσοφία τῆς πολιτείας τῆς καρδιᾶς ὅλου τοῦ Κόσμου, ἢ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτη, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη, εἶναι ὁ πνευματικὸς ἥλιος, ποὺ ἐφώτισε, φωτίζει καὶ θὰ φωτίζη ὅλη τὴν Ἀνθρωπότητα σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες τῆς στὴ δραματικὴ καὶ τραγικὴ πορεία τῆς μέσα στὶς ἀβυσσες τοῦ Ἀπείρου καὶ τῆς Αἰωνιότητος. Τὸ ἀποκορύφωμα τῆς Ἀττικῆς Φιλοσοφίας εἶναι ἢ φιλοσοφία τῆς Ἀθανασίας τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς προσωπικότητος. Ἡ φιλοσοφία τῆς Ἀθανασίας εἶναι ὁ ὑπέροχος πνευματικὸς ἀθλος καὶ ἡ αἰώνια τιμὴ καὶ δόξα τῆς ἀθάνατης πολιτείας τῆς Ἀθηνῶν.

1. ΣΩΚΡΑΤΗΣ. (469 — 399 π.Χ.). Ὁ θεμελιωτὴς τῆς Ἀττικῆς φιλοσοφίας, ὁ Σωκράτης, εἶναι ὁ πιὸ ἐκπληκτικὸς, πιὸ δημιουργικὸς καὶ πιὸ θαυμαστὸς Ἀνθρώπος, ποὺ εἶδε ὡς σήμερα ὅλος ὁ Κόσμος. Ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης δὲν ἀφησε κανένα γραπτὸ στοιχεῖο, ποὺ νὰ φωτίζη τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς του, τῆς προσωπικότητάς του, τῆς κοσμικῆς μοίρας του καὶ τοῦ θεϊκοῦ ἀσύγκριτου καὶ ἀνυπέροβλητου πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ μεγαλείου του. Ἀλλ' ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ προσωπικότητά του ἀστραφτοφέγγει ἀπάνω ἀπ' ὅλους τοὺς αἰῶνες. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς ἀφησαν οἱ μαθητὲς του, ὁ Ξενοφὼν καὶ ὁ Πλάτων, ἀποκαλύπτεται ὁλόφωτα, πὼς στὸ κέντρο τῆς φιλοσοφίας του ὁ Σωκράτης ἔθεσε τὸ μεταφυσικὸ πρόβλημα. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρώπινης μοίρας καὶ σ' ἐτοῦτον ἐδῶ τὸν Κόσμο καὶ στὸν ἄλλο Κόσμο περ' ἀπὸ τὸν τάφο. Τὸ μεταφυσικὸ πρόβλημα ὁ Σωκράτης εἶδε ὡς τὸ κεντρικὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Σύμπαν καὶ συνεπῶς καὶ τῆς Φιλοσοφίας. Τὸ κεντρικὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου κάτω ἀπὸ τὸν Ἥλιο εἶναι μεταφυσικὸ καὶ συνάμα ἠθικὸ πρόβλημα. Ὁ Ἀνθρώπος, στὸ βάθος του καὶ στὴν ἀληθινὴ οὐσία του, εἶναι ἓνα μεταφυσικὸ καὶ ἠθικὸ ὄν. Ἀπὸ τὸ μεταφυσικὸ βάθος του προσδιορίζεται, προδιαγράφεται καὶ διαμορφώνεται καὶ τὸ ἠθικὸ πρόβλημα ὅλης τῆς ζωῆς του. Καὶ τὴ μεταφυσικοῦ φύση τοῦ Ἀνθρώπου εἶδε ὁ Σωκράτης φαινόττερα ἀπὸ κάθε ἄλλη πνευματικὴ προσωπικότητα καὶ τῆς ἐπο-

χῆς του καὶ ὄλων τῶν ἄλλων ἐποχῶν τῆς πνευματικῆς Ἱστορίας ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητος καὶ εἶναι οἰκτρότατη πλάνη ἢ συνειθισμένη ἄβαθι καὶ ρηχὴ θεωρία ποῦ ὑποστηρίζει, πὼς τάχα ἡ Σωκρατικὴ φιλοσοφία εἶναι μόνο καθαρὴ ἠθικὴ φιλοσοφία, δίχως μεταφυσικὸ βάθος. Ἡ ἠθικὴ εἶναι πάντα ἄνθος, καρπὸς καὶ δημιουργία τῆς Μεταφυσικῆς. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἠθικὴ στὸ ὕψος της χωρὶς τὴ Μεταφυσικὴ; Σάρκα ἀπὸ τὶς σάρκες καὶ κόκκαλο ἀπὸ τὰ κόκκαλα τοῦ μεταφυσικοῦ καὶ συνάμα ἠθικοῦ, στὴν ἀληθινὴ οὐσία του, Ἑλληνικοῦ Ὄργανισμοῦ, τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀνθρώπου, ὁ Σωκράτης εἶδε τὸ μεγάλο κι' αἰώνιο πρόβλημα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς μέσα στὸ Ἄπειρο ὡς μεταφυσικὸ καὶ ἠθικὸ ταυτόχρονα πρόβλημα.

Τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, στὰ μάτια τοῦ Σωκράτη, εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρώπινης μοίρας μετὰ τὸ θάνατο. Τὸ πρόβλημα ὅμως τῆς μοίρας τοῦ Ἀνθρώπου μετὰ τὸ θάνατό του ὁ Σωκράτης εἶδε ὡς ἀπόλυτα ἀλληλένδετο μὲ τὸ πρόβλημα τῆς μοίρας του μέσα σ' ἐτούτην ἐδῶ τὴ ζωὴ, τὴ ζωὴ μέσα στὸ Χρόνο, μὲ ἄλλους λόγους μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ ἠθικοῦ Χρέους.

Στὴ βαθύτερη πνευματικὴ ἐνόραση ὄλων τῶν στοιχείων τῆς ζωῆς καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ Σωκράτη, ὅπως μνημονεύονται καὶ διαφωτίζονται ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του, τὸν Ξενοφῶντα καὶ κυρίως ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, κέντρο τῆς ζωῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτη ὑπῆρξε τὸ ἠθικὸ πρόβλημα, τὸ πρόβλημα τοῦ ἠθικοῦ Χρέους καὶ τῆς Ἀρετῆς. Τὸ ἠθικὸ ὅμως πρόβλημα τῆς Ζωῆς ὁ Σωκράτης ἐνορᾷ σ' ὄλο τὸ βάθος του, τὸ μεταφυσικὸ βάθος του. Τὴν κοσμικὴ καὶ ἱστορικὴ μοίρα τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Χρόνο ὁ Σωκράτης τὴν καθορᾷ στὴ σχέση της καὶ τὸ βαθύτερο ἐσωτερικὸ ἢ ὄντολογικὸ δεσμὸ της μὲ τὴ μεταφυσικὴ του μοίρα στὴ ζωὴ, στὴ ζωὴ του μέσα στὴν Αἰωνιότητα. Στὰ μάτια τοῦ Σωκράτη ὁ Ἀνθρώπος, στὴν ἀληθινὴ οὐσία του, εἶναι κυρίως μεταφυσικὸ ὄν. Ζεῖ καὶ μέσα στὸ Χρόνο καὶ μέσα στὴν Αἰωνιότητα καὶ μάλιστα περισσότερο καὶ κυρίως μέσα στὴν Αἰωνιότητα, παρὰ μέσα στὸ Χρόνο. Ἡ ζωὴ του μέσα στὸ Χρόνο εἶναι μόνο μιὰ στιγμὴ μέσα στὸ Χρόνο, ἡ ζωὴ του ὅμως μέσα στὴν Αἰωνιότητα, εἶναι τὸ Ἄπειρο, ἡ ἴδια ἡ Αἰωνιότητα. Ἡ ζωὴ μας μέσα στὸ Χρόνο εἶναι τὸ πρελούντιο τῆς μουσικῆς τῆς ζωῆς μας μέσα στὴν Αἰωνιότητα.

Τὸ φιλοσοφικὸ πνεῦμα τοῦ Σωκράτη στὶς πιὸ ὑψηλὲς ἐξάρσεις καὶ ἀνατάσεις του καὶ στὶς πιὸ βαθειᾶς πνευματικῆς ἐνοράσεις του εἶναι μεταφυσικὸ καὶ μόνο μεταφυσικὸ πνεῦμα. Καὶ ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν μεταφυσικῶν ἐξάρσεων, μεταρσιώσεων, ἀνατάσεων καὶ πνευματικῶν ἐνοράσεων του πηγάζει καὶ ὅλη ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία του. Οἱ βάσεις τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτη εἶναι μεταφυσικῆς καὶ μόνο μεταφυσικῆς. Ἡ πίστις τοῦ Σωκράτη στὸ Θεό, ὡς πρώτη ἀρχὴ καὶ πηγὴ καὶ τελικὸ σκοπὸ τοῦ Σύμπαντος, μὲ ἄλλους λόγους ὡς πρώτη ὄντολογικὴ ἢ μεταφυσικὴ ἀρχὴ ὄλου τοῦ Κόσμου, εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ πηγὴ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας του. Τὸ ἠθικὸ Χρέος, στὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας, εἶναι μεταφυσικὸ χρέος, ἐπιταγὴ τῆς πρώτης μεταφυσικῆς ἀρχῆς τοῦ Κόσμου, τῆς Θεότητος.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τοῦ πνεύματος τοῦ Σωκράτη, ὡς μεταφυσικοῦ πνεύματος, καὶ τῆς φιλοσοφίας του, ὡς ἠθικῆς φιλοσοφίας ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὶς πιὸ ψηλές κορυφές τῆς Μεταφυσικῆς καὶ στὸ βάθος της εἶναι μεταφυσικὴ ἠθικὴ φιλοσοφία, διαφωτίζεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς λόγους καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Σωκράτη. Ὁ Πλάτων στὸ Φαίδωνα τονίζει, πὼς ὁ Σωκράτης ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς νεότητος του ἐζήτηγε νὰ βρῆ τὶς πρώτες ἀρχές ὅλων τῶν ὄντων τοῦ Κόσμου καὶ τῶν κοσμικῶν φαινομένων, μὲ ἄλλους λόγους ἦταν βαθυτάτα μεταφυσικὸ πνεῦμα καὶ ἐφλεγόταν ἀπὸ τὸ πιὸ βαθὺ μεταφυσικὸ πάθος, τὸ πάθος τοῦ φωτὸς τοῦ αἰωνίου μεταφυσικοῦ προβλήματος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τοῦ προβλήματος τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ αἰτιῶν τοῦ Κόσμου καὶ τῆς Ζωῆς. Στὸν Πλατωνικὸ Φαίδωνα ὁ Σωκράτης ὁμολογεῖ: «Ἐγὼ γάρ, ἔφη, ὦ Κέβης, νέος ὢν θαυμαστῶς ὡς ἐπεθύμησα ταύτης τῆς σοφίας, ἦν δὴ καλοῦσι περὶ φύσεως ἱστορίαν¹, ὑπερήφανος γάρ μοι ἐδόκει εἶναι, εἰδέναι τὰς αἰτίας ἑκάστου, διὰ τί γίγνεται ἕκαστον καὶ διὰ τί ἀπόλλυται καὶ διὰ τί ἔστιν» (Φαιδ. 96 Α).

Μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀναξαγόρα ὁ Σωκράτης εἶχε προσανατολιστῆ πρὸς τὸν κόσμον τῆς Μεταφυσικῆς καὶ εἶχε ἀσπαστῆ τὴ σπικριτουαλιστικὴ καὶ ἰδεαλιστικὴ μεταφυσικὴ κοσμοθεωρία, ποὺ θεμελιώνεται ἀπάνω στὴ θεωρία τοῦ Πνεύματος, ὡς πρώτης ἀρχῆς τοῦ Κόσμου: «Ἄλλ' ἀκούσας μὲν ποτε ἐκ βιβλίου τινός, ὡς ἔφη, Ἀναξαγόρου ἀναγιγνώσκοντος, καὶ λέγοντος ὡς ἄρα νοῦς ἔστιν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἷτιος, ταύτη δὴ τῇ αἰτίᾳ ἤσθην τε καὶ ἔδοξέ μοι τρόπον τινὰ εὔχειν τὸ τὸν νοῦν εἶναι πάντων αἷτιον» (Φαίδων 97 ΒΓ).

Ὁ Σωκράτης, ὅσο καὶ ἂν ὀχυρώνεται, μὲ τὴν ξακουσμένην εἰρωνικὴν, χαριτολόγα καὶ παιγνιδιάρικη σκέψη του, πίσω ἀπὸ τὸν περὶφημο λόγον του: «Ἐν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα», ὡς τόσο καὶ ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας του καὶ ἀπὸ ὅλη τὴν ζωὴν του καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς πράξεις του ἀποκαλύπτεται καὶ ἐπιβεβαιώνεται, μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα, πὼς ἐπίστεψε μὲ ὅλη τὴν ψυχὴν του στὴν ἐπιβίωση τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀνθρώπου μετὰ τὸ θάνατον καὶ στὴν ὑπαρξὴν, πέρα ἀπὸ τὸν αἰσθητὸ φθαρτὸ καὶ ἐφήμερον ἐτοῦτον ὕλικόν φυσικόν κόσμον, ἐνὸς ἄλλου ὑπεραισθητοῦ καὶ ὑπερφυσικοῦ ἢ μεταφυσικοῦ ἀφθαρτοῦ καὶ ἀθάνατου καὶ αἰωνίου κόσμου, τοῦ κόσμου τοῦ Πνεύματος καὶ τῶν αἰωνίων πνευματικῶν οὐσιῶν (τῶν ψυχῶν) καὶ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Σωκράτης ἐπίστεψε στὴν Ἀθανασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Καὶ τὴν πίστην του αὐτὴ μαρτυροῦν, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα σχετικὰ στοιχεῖα, καὶ οἱ λόγοι ποὺ ὁ Ξενοφὼν θέτει στὸ στόμα τοῦ Κύρου. Στὴν Κύρου Παιδεία (Η. 7. 19), ὁ Ξενοφὼν τονίζει: «Οὐδὲ τοῦτο πώποτε ἐπέισθην, ὡς ἡ ψυχὴ, ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ζῆ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῆ, τέθνηκεν. Ὅρῳ γάρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα, ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ᾖ ἢ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται... Ἐννοήσατε δὲ

1. Ἡ μελέτη τῆς «ἱστορίας περὶ φύσεως» στὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸν νόημα εἶναι ἢ «Μεταφυσικὴ», στὴν ὀρολογία τῆς Νεώτερης Εὐρωπαϊκῆς φιλοσοφίας.

ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῷ ἀνθρώπινῳ θανάτῳ οὐδὲν ἔστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται, καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ. τότε γὰρ ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. Εἴ μὲν οὕτως ἔχει ταῦτα ὥσπερ ἐγὼ οἶμαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε, ἃ ἐγὼ δέομαι.»

Οἱ σκέψεις ποὺ ἐκφράζει ἐδῶ ὁ Ξενοφὼν μὲ τὸ στόμα τοῦ Κύρου εἶναι σκέψεις, ποὺ τίς εἶχε ἀκούσει κι' ἐνστερνιστῆ ἀπὸ τὸ Σωκράτη καὶ ἀποκαλύπτουν καθαρότατα τὴ φιλοσοφικὴ πίστη τοῦ Σωκράτη στὴν Ἄθανασία.

Ἄλλὰ τὴν πίστη τοῦ Σωκράτη στὴν Ἄθανασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς μαρτυρεῖ κι' ἐπιβεβαιώνει ἀπάνω ἀπ' ὅλα καὶ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο στοιχεῖο ὁ ἴδιος ὁ θάνατός του. Τὸ φῶς τῆς ἀπόλυτης ἀλήθειας ἀστράφτει μόνο μπροστὰ στὴν ἀπόλυτη πραγματικότητα. Καὶ ἀπόλυτη πραγματικότητα εἶναι μόνο ἡ Ζωὴ καὶ ὁ Θάνατος. Ὁ Θάνατος ἀποκαλύπτει τὰ πάντα, καὶ τὴ φύση καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ ἀληθινὸ φρόνημα καὶ τὸ πραγματικὸ ἦθος καὶ ὅλο τὸ χαρακτήρα καὶ τὴν πιὸ βαθειὰ πίστη τοῦ Ἀνθρώπου. Ὁ κόσμος τοῦ Θανάτου εἶναι ὁ κόσμος τῆς πιὸ βαθειᾶς ἐσωτερικότητας κι' ἐνορατικότητας, τῆς ἀπόλυτης αὐτοσυγκέντρωσης καὶ αὐτοενδοσκόπησης, τῆς σοβαρότητας καὶ τοῦ δέους, τῆς κατανυκτικῆς καὶ ἀποκαλυπτικῆς σιωπῆς, τῆς ὑπέροχτης σοφίας καὶ τῆς ἀπόλυτης κι' αἰωνίας ἀλήθειας. Μπροστὰ στὸ Θάνατο ὁ Ἀνθρώπος παρουσιάζεται δλόγυμνος, ὅπως ἐπλάστηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἤρθε στὸν Κόσμο καὶ εἶναι στὴν ἀπόλυτη ὄντολογικὴ πραγματικότητα. Μπροστὰ στὸ Θεὸ καὶ στὸ Θάνατο καταλύεται τὸ κράτος τῆς Φαινομενικότητας, διαλύονται ὅλες οἱ πλάνες καὶ ὄνειροφαντασιές, πέφτουν καὶ χάνονται ὅλες οἱ ἀνθρώπινες μικρότητες καὶ ἀθλιότητες, ξεσκίζονται ὅλες οἱ μάσκες καὶ σωμαίνουν ὅλες οἱ μωρίες καὶ φλυαρίες. Ὁ Θάνατος εἶναι παντογνώστης καὶ πάνσοφος, ὅπως ὁ Χρόνος καὶ ὁ Θεός. Μόνο ὁ Θάνατος φωτίζει τὸ πρόβλημα τῆς Ζωῆς σ' ὅλες τὶς ἀπειρες διαστάσεις του καὶ σ' ὅλο τὸ ἀβυσσαλέο βάθος του. Ὁ Θάνατος εἶναι ὁ μόνος μέγας ἀποκαλυπτής τῶν αἰωνίων μυστηρίων τῆς Ζωῆς καὶ ἀποκαλύπτει τὴν καρδιὰ τοῦ ὄντως ὄντος καὶ τὸ μόνο ἀληθινὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ τῆς μοίρας τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Ἄπειρο καὶ τὴν Αἰωνιότητα. Ὁ Θάνατος εἶναι ὁ μύστης ὄλων τῶν μυστῶν, ὁ ἱεροφάντης ὄλων τῶν ἱεροφαντῶν, ὁ προφήτης ὄλων τῶν προφητῶν, ὁ φιλόσοφος ὄλων τῶν φιλοσόφων, ὁ μεταφυσικὸς ὄλων τῶν μεταφυσικῶν.

Ὁ Θάνατος βλέπει, ἀκούει καὶ γνωρίζει τὰ πάντα, καὶ τὸ Ἀπόλυτο καὶ τὸ Αἰώνιο. Εἶναι ὁ μοναδικὸς ἀληθινὸς ἐξομολογητὴς μας καὶ κριτὴς μας. Ἡ ἀπόλυτη Ἀλήθεια ξεσκεπάζεται καὶ ἀποκαλύπτεται μόνο μπροστὰ στὸ Θάνατο καὶ ἡ ἀληθινὴ Ἀρετὴ φεγγοβολάει σ' ὅλη τὴν ὑπερκόσμια ὁμορφιά της καὶ λάμψη της καὶ μεγαλοπρεποσύνη της μόνο μπροστὰ στὸ Θάνατο στὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου ἀπάνω στὴ Γῆ καὶ μέσα στὴν Ἄβυσσο τοῦ Σύμπαντος καὶ τῆς Αἰωνιότητας. Μπροστὰ στὸ Θάνατο ἀπογυμνώνεται καὶ ἀποκαλύπτεται καὶ ὁ δυνατὸς καὶ ὁ ἀδύνατος, καὶ ὁ γενναῖος καὶ ὁ δειλός, καὶ ὁ νικητὴς καὶ ὁ νικημένος καὶ ὁ συντριμμένος κι' ἐξουθενωμένος τῆς Ζωῆς, καὶ ὁ πιστὸς καὶ ὁ ἀπιστος, καὶ ὁ

ἐγκληματίας καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς Ἀρετῆς καὶ τῆς Καλωσύνης. Ἡ ὑπέροχη δύναμη καὶ ἡ ἀρετὴ ὄλων τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἀνθρώπου στὴ ζωὴ του μέσα στὸν Κόσμο εἶναι ἡ δύναμη καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς ἀναμέτρησής του μετὰ τὸ Θάνατο στὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ἐπίγειας ζωῆς του, πρόσωπο με πρόσωπο, στήθος με στήθος, με θάρρος καὶ τόλμη καὶ γενναιοψυχιά, με ἡρωϊσμό καὶ ὑψηλοφροσύνη καὶ ἀξιοπρέπεια, με δυὸ λόγια με ἀστραφτερὸ πνεῦμα καὶ δλοκάθαρη καρδιά.

Καὶ ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ μόνος πνευματικὸς ἄνθρωπος τῆς παγκόσμιας Ἱστορίας, ποὺ ἀναμετρήθηκε ἡρωϊκὰ καὶ θριαμβευτικὰ μετὰ τὸ Θάνατο καὶ ἐνίκησε τὸ Θάνατο. Στὸ Θάνατο ἐβάδισε χωρὶς δειλία καὶ κανένα φόβο καὶ πάθος, χωρὶς καμμιὰ ἀπολύτως ἀγωνία καὶ μόνο με σταθερὴ καὶ ἀλύγιστη ἀτσαλένια θέληση, με ἡρωϊκὸ φρόνημα καὶ σθένος, με χαρὰ καὶ γέλοιο. Καὶ ἡ καταπληκτικὴ αὐτὴ στάση τοῦ Σωκράτη μπροστὰ στὸ Θάνατο ἐμπνέει στὸ Ἀνθρώπινο Πνεῦμα τὸν ἱλιγγο καὶ στὴν Ἀνθρώπινη Ψυχὴ τὸ δέος καὶ τὸν τρόμο, τὴ θρησκευτικὴ κατάνυξη, τὴν πνευματικὴ ἔκσταση, τὴν ἀπειρη σιωπὴ, τὸν ἀπέραντο θαυμασμό μπροστὰ στὶς ἀπειρες δυνάμεις τῆς ἀνθρώπινης Ψυχῆς καὶ τῆς οὐσίας τοῦ ὄντος ποὺ λέγεται Ἀνθρώπος, μπροστὰ στὸ ἀπειρομεγαλεῖο τῆς Ἀνθρώπινης Ψυχῆς, ὡς κόρης τοῦ Θεοῦ καὶ οὐσίας, ποὺ κρατᾷ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς στὶς τελευταῖες στιγμὲς του ἀπάνω στὸ Σταυρὸ ἐλύγισε καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τὸ Θεὸ «παρελίετώ, εἰ δυνατόν, τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπὸ ἐμοῦ», ὁ Σωκράτης ὅμως, ὁ ἥρωας ὄλων τῶν ἡρώων, ὁ μάρτυρας ὄλων τῶν μαρτύρων καὶ ὁ ἅγιος ὄλων τῶν ἁγίων τῆς Ἱστορίας ὄλης τῆς Ἀνθρωπότητος δὲν ἐλύγισε. Ἦταν στὸ χέρι του νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ Θάνατο, ἀν ἤθελε νὰ παραβιάσῃ τοὺς νόμους τῆς ἀθάνατης πατρίδας του, ἀλλὰ δὲν τὸ θέλησε. Στὸ Θάνατο ἐβάδισε νικητῆς καὶ θριαμβευτῆς. Καὶ ἡ καταπληκτικὴ αὐτὴ νίκη τοῦ Σωκράτη στὴν τιτάνια πάλη του μετὰ τὸ Θάνατο δὲν ὑπῆρξε νίκη παραξενιάς ἢ πείσματος ἢ μυστικιστικῆς καὶ ἀλογῆς τυφλῆς ἐσωτερικῆς παρόρμησης, ἀλλὰ νίκης τοῦ Πνεύματος, νίκης τῆς Εὐψυχίας, τῆς πάμφωτης πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς Συνείδησης καὶ Βούλησης, νίκης τῆς Ἀρετῆς, νίκης τῆς πρὸ βαθειᾶς πνευματικῆς πίστεως στὴν παντοδυναμία, τὴν παγκοσμιότητα καὶ τὴν παναιωνιότητα τοῦ Ἠθικοῦ Νόμου, τῆς Ἀρετῆς, τοῦ Δικαίου, τῆς Ἀλήθειας. Πίστεως πνευματικῆς καὶ ἔλλογης, πίστεως, με δυὸ λόγια, μεταφυσικῆς στὸ Θεὸ καὶ στὴν Ἀθανασία.

Τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ Σωκράτη φωτοκατακλύζουν ἡ Ἀπολογία του, δοσμένη ἀπὸ τὸ θεῖο Πλάτωνα, καὶ ὁ ἀθάνατος Πλατωνικὸς Φαίδων. Τὴν Ἀπολογία τοῦ Σωκράτη μπροστὰ στοὺς Ἀθηναίους δικαστῆς, ποὺ τὸν δίκασαν σὲ θάνατο, πλημμυρίζει ἡ πρὸ βαθειὰ πίστη στὸ Ἠθικὸ χρέος, στὴν Ἀρετὴ, στὴν Ἀθανασία καὶ στὴ Θεότητα. Με θρησκευτικὸ δέος καὶ θρησκευτικὴ κατάνυξη καὶ ἔκσταση ἀκοῦμε ἐδῶ τοὺς ἱεροὺς καὶ ὑπερούσιους ἀθάνατους λόγους τοῦ τέλους τῆς Ἀπολογίας του: «Ταῦτα γὰρ κελεύει ὁ Θεός, εὖ ἴστε, καὶ ἐγὼ οἶμαι οὐδὲν πω ὑμῖν μείζον ἀγαθὸν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ἢ τὴν ἐμὴν τῷ θεῷ ὑπηρε-

σίαν¹. οὐδὲν γὰρ ἄλλο πράττων ἐγὼ περιέρομαι ἢ πείθων ὑμῶν καὶ νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους μήτε σωμάτων ἐπιμελεῖσθαι μήτε χρημάτων πρότερον μηδὲ οὕτω σφόδρα ὡς τῆς ψυχῆς, ὅπως ὡς ἀρίστη ἔσται, λέγων ὅτι οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα καὶ τᾶλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ἰδία καὶ δημοσία» (30.A.B).

Καὶ οἱ τελευταῖοι λόγοι τῆς Ἀπολογίας τοῦ Σωκράτη εἶναι αἰώνιο κήρυγμα θάρρους, εὐψυχίας καὶ ἀφοβίας μπροστὰ στὸ Θάνατο καὶ ὁμολογία βαθύτατης πίστεως στὴν Ἀρετὴ, στὴν Ἀθανασία καὶ στὴ Θεότητα. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἠθικοῦ Χρέους καὶ τῆς Ἀρετῆς, στὴ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτη, θεμελιώνεται ἅπᾳ στὴ μεταφυσικὴ του, στὴν ἀπόλυτα μεταφυσικὴ βεβαιότητα καὶ ἀλήθεια τῆς ὑπαρξῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἀθανασίας. Ἡ ἱστορία τῆς Παγκόσμιας Φιλοσοφίας δὲν ἔχει τίποτα ὑψηλότερο, ἐξαισιώτερο καὶ θειότερο ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ τέλους τῆς Ἀπολογίας τοῦ Σωκράτη. Ἡ ἀπέραντη καὶ ἀκλόνητη, ὅπως ὅλος ὁ Κόσμος, πίστη τοῦ Σωκράτη στὸ Θεὸ καὶ στὴν Ἀθανασία, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ μεταφυσικὴ του, τοῦ ὑπαγορεύει τοὺς ἀθάνατους θείους λόγους τοῦ τέλους τῆς Ἀπολογίας του: «Ἐννοήσωμεν δὲ καὶ τῆδε, ὡς πολλὴ ἐλπίς ἔστιν ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι. Δυοῖν γὰρ θάτερόν ἐστι τὸ τεθνάναι· ἢ γὰρ οἷον μηδὲν εἶναι μηδ' αἴσθησιν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα, ἢ κατὰ τὰ λεγόμενα μεταβολὴ τις τυγχάνει οὐσα καὶ μετοίκησις τῇ ψυχῇ τοῦ τόπου τοῦ ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον. Καὶ εἴ γε μηδεμία αἴσθησις ἔστιν, ἀλλ' οἷον ὕπνος, ἐπειδὴν τις καθεύδων μηδ' ὄναρ μηδὲν ὄρα, θαυμάσιον κέρδος ἂν εἴη ὁ θάνατος... εἰ οὖν τοιοῦτον ὁ θάνατός ἐστι, κέρδος ἔγωγε λέγω· καὶ γὰρ οὐδὲν πλείων ὁ πᾶς χρόνος φαίνεται οὕτω δὴ εἶναι ἢ μία νύξ. Εἰ δ' αὖ οἷον ἀποδημῆσαι ἔστιν ὁ θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθῆ ἔστι τὰ λεγόμενα, ὡς ἄρα ἐκεῖ εἰσὶν ἅπαντες οἱ τεθνεῶτες, τί μείζον ἀγαθὸν τούτου εἴη ἂν, ὃ ἄνδρες δικασταί;... ἐγὼ μὲν γὰρ πολλάκις ἐθέλω τεθνάναι, εἰ ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ... τά τε γὰρ ἄλλα εὐδαιμονέστεροί εἰσιν οἱ ἐκεῖ τῶν ἐνθάδε καὶ ἤδη τὸν λοιπὸν χρόνον ἀθάνατοί εἰσιν, εἴπερ γε τὰ λεγόμενα ἀληθῆ ἔστιν.» (Ἀπολογ. 40. ΔΓ, 41. ΑΓ). Ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς χρῆ, ὃ ἄνδρες δικασταί, εὐέλπιδας εἶναι πρὸς τὸν θάνατον, καὶ ἐν τι τοῦτο διανοεῖσθαι ἀληθές, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πράγματα... ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις· ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἔρχονται ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἀδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ». (40Γ, ΓΔ.42Α).

Ἄρα ὁ θάνατος εἶναι «ἀγαθὸν» καὶ «θαυμάσιον κέρδος» εἶναι ἡ αἰωνία ὑποθήκη τοῦ Σωκράτη πρὸς ὅλη τὴν Ἀνθρωπότητα. Καὶ ἡ μεταφυσικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτῆ ὑποθήκη εἶναι θεῖο ἄνθος καὶ θεῖος καρπὸς τῆς μεταφυσικῆς τοῦ Σωκράτη, τῆς μεταφυσικῆς ἀλήθειας καὶ πίστεως του στὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἀθανασίας.

1. Σ.Σ. Τὴν ἐκτέλεση τῶν κελευσμάτων τοῦ Θεοῦ, τοῦ «ἐπιμελεῖσθαι ὡς πλείστα καὶ δόξης καὶ τιμῆς, φρονήσεως δὲ καὶ ἀληθείας καὶ τῆς ψυχῆς ὅπως ὡς βελτίστη ἔσται». (Φαίδ. 29 Δ)

Ὁ Σωκράτης με τὴ φιλοσοφία του, τὴ μεταφυσικὴ του καὶ τὴν ἠθικὴ του, καὶ τὴν ἡρωϊκώτατη, με τὸ θάνατό του, ἐπισφράγιση καὶ καταξίωση τῆς φιλοσοφίας του καὶ με τὴν ἱστορικὴ ἐπίδρασή του στὶς ἱστορικὲς τύχες ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητας, με τὶς φιλοσοφικὲς ἰδέες του καὶ με τὸ μοναδικὸ στὴν Παγκόσμια Ἱστορία παράδειγμά του, ὑψώνεται στὸ κέντρο τῆς Ἱστορίας ὅλου τοῦ Κόσμου. Πραγματικὰ ὅλος ὁ Κόσμος δὲν ἐγνώρισε ποτὲ ἄλλοτε ὡς σήμερα φωτεινότερη, πνευματικώτερη, ἠθικώτερη καὶ ἡρωϊκώτερη, εὐγενέστερη καὶ ὑψηλοφρονέστερη, πιὸ τιτανικὴ καὶ πιὸ ἀποκαλυπτικὴ, πιὸ ἔνθεη, πιὸ κοσμογονικὴ καὶ πιὸ κοσμοϊστορικὴ προσωπικότητα ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ Σωκράτη. Ὁ Σωκράτης εἶναι ἡ ὠραιότερη καὶ ὑψηλότερη στιγμή ὅλης τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ὠραιότερη καὶ θειότερη προσωπικότητα ποὺ ἡ Αἰωνία Ἑλλάδα ἐχάρισε στὴν Αἰωνία Ἀνθρωπότητα. Καὶ ἡ Ἱστορία ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητας μαρτυρεῖ κι' ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀπόλυτη αὐτὴ ἀλήθεια. Ἡ ἐπίδραση τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτη ὑπῆρξε κοσμογονικὴ καὶ κοσμοϊστορικὴ καὶ στὴ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τοῦ Πλωτίνου καὶ σ' ὅλες τὶς ἄλλες φιλοσοφίες τῆς ἐποχῆς του καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἐποχῶν τῆς Παγκόσμιας Ἱστορίας.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ Σωκράτη ἐθεωρήθηκε, στοὺς κατοπινοὺς καιροὺς, ὡς τὸ γνησιώτερο πρότυπο τῆς ἱστορικῆς καὶ κοσμικῆς ἐνσάρκωσης τοῦ ἰδεατοῦ καὶ τελείου τύπου τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φιλοσοφικοῦ δημιουργικοῦ Πνεύματος, καὶ στοὺς καιροὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ὁ ἀπόστολος τῆς Ἀρετῆς καὶ τοῦ Ἠθικοῦ Ἡρωϊσμοῦ καὶ ὡς ὁ πρωτοπόρος τῶν ἁγίων καὶ τῶν μαρτύρων τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Στὰ Νεώτερα Χρόνια ὁ μέγας φιλόλογος καὶ ἀνθρωπιστὴς Ἐρασμος κατάταξε τὸ Σωκράτη ἀνάμεσα στοὺς ἁγίους, καὶ τὶς προσευχῆς του ἐτελείωνε πάντα με τὴν ἐπικλήσή του «Ἄγιε Σωκράτη, πρόσβουε ὑπὲρ ἡμῶν». Κατὰ τὸν Ἰῆγελο ὁ Σωκράτης ἐδημιούργησε ἕνα νέο πνευματικὸ κόσμο. Καὶ ἀπὸ πολλὰ ἀνώτερα καὶ φωτισμένα πνεύματα τῆς Νεώτερης Εὐρώπης ὁ Σωκράτης ἀνακουρήχθηκε ὡς ἅγιος καὶ παραβλήθηκε με τὸ Χριστὸ κι' ἐθεωρήθηκε ὡς ὁ ἀπόστολος κι' ἐνσαρκωτὴς τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθερίας τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς συνείδησης τοῦ Ἀνθρώπου.

Ἡ ὑψηλότερη ἀλήθεια, ποὺ ἐχάρισε ἡ φιλοσοφικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Σωκράτη σ' ὅλη τὴν Ἀνθρωπότητα, εἶναι ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπαρξης καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ καὶ συνεπῶς καὶ τῆς ὑπαρξης τῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ὡς μορίου καὶ πλάσματος τοῦ Θεοῦ. Στὴν Ἀπολογία του ὁ Σωκράτης διακηρύσσει τὴν ἀπόλυτη κι' αἰώνια ἀλήθεια: «Τῷ ὄντι ὁ Θεὸς σοφὸς εἶναι» (23A). Στὰ μάτια τοῦ Σωκράτη ἡ Φιλοσοφία εἶναι θεολογία καὶ μόνο θεολογία. Καὶ τῆς φιλοσοφίας — θεολογίας τοῦ Σωκράτη κεντρικὴ ἀρχὴ ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπαρξης καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ: «Τῷ ὄντι ὁ Θεὸς σοφὸς εἶναι». Καὶ τὰ πάντα ὁ Θεὸς ἐποίησε με ἀγαθότητα (Τίμ. 29, 30) καὶ σοφία (Ἀπολογ. 23A).

2. ΠΛΑΤΩΝ (427 — 347 π.Χ.). Ὁ Πλάτων εἶναι ὁ μέγας θεμελιωτὴς τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἀθανασίας. Τὴ φιλοσοφία του τῆς Ἀθανασίας

ὁ Πλάτων ἀναπτύσσει στὸ Φαῖδρο (245Γ — Ε,246Α), στὴν Πολιτεία (608Δ, 609 — 610), στὸν Τίμαιο (41), στὸ Μένωνα (81) καὶ κυρίως στὸ Φαίδωνα.

Στὸ Φαῖδρο ὁ Πλάτων τὴ φιλοσοφία τοῦ τῆς Ἀθανασίας στηρίζει στὴ θεωρία τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοκινησίας καὶ τῆς ἀεικινησίας τῆς ψυχῆς, τὴ θεωρία τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πυθαγόρειου φιλοσόφου Ἀλκμαίωνα τοῦ Κρότωνιάτη. (Βλ. σελ. 81). Ἡ ψυχὴ στὴν οὐσία της εἶναι αὐτοκίνητη καὶ ἀεικίνητη καὶ συνεπῶς ἀθάνατη, γιὰτὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ νοηθῆ καὶ νὰ εὐσταθῆσῃ ἡ ἰδέα, πὼς μπορεῖ ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ νὰ θέσῃ τέρμα στὴν κίνησή της, ποὺ εἶναι ἡ οὐσία της, ἡ ἀρχὴ της καὶ ἡ δημιουργία της. Ἀπὸ τὶς ὑψηλότερες καὶ ὠραιότερες σελίδες τῆς Παγκόσμιας Φιλοσοφίας εἶναι ἡ σελίδα τοῦ Φαίδρου (245 — 246), ὅπου ὁ Πλάτων ἀναπτύσσει διεξοδικώτατα τὴν ἀπόδειξή του αὐτῆ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς: «Ἀρχὴ δὲ ἀποδείξεως ἦδε. Ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος. Τὸ γὰρ ἀεικίνητον ἀθάνατον· τὸ δ' ἄλλο κινουῦν καὶ ὑπ' ἄλλου κινούμενον, παῦλαν ἔχον κινήσεως, παῦλαν ἔχει ζωῆς· μόνον δὲ τὸ αὐτὸ κινουῦν, ἅτε οὐκ ἀπολείπον ἑαυτό, οὐ ποτε λήγει κινούμενον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα κινεῖται τοῦτο πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως. ἀρχὴ δὲ ἀγέννητον. ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἀνάγκη πᾶν τὸ γινόμενον γίνεσθαι, αὐτὴν δὲ μηδ' ἐξ ἑνός· εἰ γὰρ ἐκ τοῦ ἀρχῆ γίγνοιτο, οὐκ ἂν ἐξ ἀρχῆς γίγνοιτο. Ἐπειδὴ δὲ ἀγέννητόν ἐστι, καὶ ἀδιάφθορον αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι. Ἀρχῆς γὰρ δὴ ἀπολομένης οὔτε αὐτὴ ποτὲ ἐκ τοῦ οὔτε ἄλλο ἐξ ἐκείνης γενήσεται, εἴπερ ἐξ ἀρχῆς δεῖ τὰ πάντα γίνεσθαι. Οὕτω δὲ κινήσεως μὲν ἀρχὴ τὸ αὐτὸ αὐτὸ κινουῦν. τοῦτο δὲ οὐτ' ἀπόλλυσθαι οὔτε γίνεσθαι δυνατόν, ἢ πάντα τε οὐρανὸν πᾶσάν τε γένεσιν συμπεσοῦσαν στῆναι καὶ μήποτε αὐθις ἔχειν ὅθεν κινήθῃν γενήσεται. Ἀθανάτου δὲ πεφασμένου τοῦ ὑφ' ἑαυτοῦ κινουμένου, ψυχῆς οὐσίαν τε καὶ λόγον τοῦτον αὐτόν τις λέγων οὐκ αἰσχυνεῖται. πᾶν γὰρ σῶμα, ὃ μὲν ἔξωθεν τὸ κινεῖσθαι, ἄψυχον, ὃ δὲ ἔνδοθεν αὐτῷ ἐξ αὐτοῦ, ἔμψυχον, ὡς ταύτης οὔσης φύσεως ψυχῆς· εἰ δ' ἐστι τοῦτο οὕτως ἔχον, μὴ ἄλλο τι εἶναι τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινουῦν ἢ ψυχὴν, ἐξ ἀνάγκης ἀγέννητόν τε καὶ ἀθάνατον ψυχὴν ἂν εἴη.» (245ΓΕ — 246Α).

Στὴν Πολιτεία (608Δ — 609/610) ἡ φιλοσοφία τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς βασιζέται ἐπάνω στὴν ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Κακοῦ. Τὸ Κακὸ φθείρει. Ἡ ψυχὴ ὅμως δὲ φθείρεται ἀπὸ τὸ Κακό, συνεπῶς εἶναι ἀφθαρτὴ καὶ ἀθάνατη («ἀθάνατος ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ οὐδέποτε ἀπόλλυται» 608Δ).

Στὸν Τίμαιο ἡ θεωρία τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς στηρίζεται στὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὡς δημιουργοῦ («ἔυστήσαντος») τοῦ Σύμπαντος τελείως ὁμοίου πρὸς τὸν ἑαυτόν του, στὴν ἰδέα τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεῆς Προνοίας καὶ στὴν πνευματικὴ καὶ θεῖα φύση τῆς ψυχῆς: («Ἀγαθὸς ἦν (ὁ Θεὸς) ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος· τούτου δ' ἐκτὸς ὧν πάντα ὅ,τι μάλιστα γενέσθαι ἐβουλήθη παραπλήσια ἑαυτῷ... Θέμις δ' οὐτ' ἦν οὐτ' ἐστὶ τῷ ἀρίστῳ δοῦν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον... τόνδε τὸν κόσμον ζῶν ἔμψυχον ἔννοον τε τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν.» (Τιμ. 29Ε — 30Γ). «Καὶ τὸ μὲν δὴ σῶμα δρατὸν οὐρανοῦ γέγονεν, αὐτὴ δὲ ἀόρατος μὲν, λογισμοῦ δὲ μετέχουσα καὶ ἀρμονίας ψυχὴ τῶν νοητῶν αἰεὶ τε ὄντων ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀρίστη γε-

νομένη τῶν γεννηθέντων» (36E — 37A). Ἡ ψυχὴ ὡς δημιουργημὰ τοῦ Θεοῦ, χαρακτηρίζεται στὸν Τίμαιο ὡς «θεία ἀρχὴ ἀπαύστου καὶ ἔμφορος βίου πρὸς τὸν ξύμπαντα χρόνον» (36E).

Ἐπίσης στὸ Γοργία, στὸ Φαῖδρος, στὸν Τίμαιο καὶ στὴν Πολιτεία ὁ Πλάτων ἀναπτύσσει, εἴτε μὲ τὴ μορφή τοῦ μύθου, εἴτε μὲ τὴ μορφή τοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου, τὴ θεωρία τῆς ἀπόδειξης τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν ἠθικῶν κυρώσεων τῶν πράξεων τοῦ Ἀνθρώπου στὴ ζωὴ του ἀπάνω στὴ Γῆ. Οἱ καθαρές, ἀγαθές καὶ δίκαιες ψυχές ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο ζοῦν αἰώνια εὐτυχισμένη ζωὴ κοντὰ στοὺς θεούς, οἱ κακὲς δὲ μὲς ψυχές ὑποτάσσονται στὸ νόμο τῆς μετεμψύχωσης καὶ μπαίνουν μέσα σὲ θνητὰ σώματα ἀνθρώπων ἢ ζώων.

Στὸ Μένωνα (81) ἡ φιλοσοφία τῆς Ἀθανασίας θεμελιώνεται ἀπάνω στὴν περίφημη Πλατωνικὴ θεωρία τῆς Γνώσης — Μάθησης — Ἀνάμνησης, ποὺ ἀναπτύσσεται πλατύτερα στὸ Φαῖδωνα.

Τὸ κύριο ἔργο τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἀθανασίας τοῦ Πλάτωνος εἶναι ὁ Φαῖδων. Στὸ Φαῖδωνα ὁ Πλάτων θέτει καὶ πραγματεύεται πλατεῖα τὸ πρόβλημα τῆς Ἀθανασίας τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, στὸ φῶς τῆς Φιλοσοφίας, ὡς καθαρῆς θεωρητικῆς πνευματικῆς ἐπιστήμης. Στὸ διάλογό του αὐτὸ ὁ Πλάτων ἀναπτύσσει τὶς πιὸ ὑψηλές, πιὸ αἰσιόδοξες, πιὸ χαρμόσυνες καὶ πιὸ ἐλπιδοφόρες φιλοσοφικὲς θεωρίες, ποὺ ἐγνώρισε ὡς σήμερα ὅλος ὁ Κόσμος. Τίποτα βαθύτερο καὶ ὑψηλότερο καὶ θειότερο δὲν εἶδε ὡς σήμερα ὅλη ἡ Ἀνθρωπότητα ἀπάνω στὸ ζήτημα τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τοῦ Πλατωνικοῦ Φαῖδωνος.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ διαλόγου του ὁ ἀθάνατος καλλιτέχνης καὶ θεῖος μάγος τοῦ λόγου μὲ τὸ πάθος καὶ τὴ θεία λαχτάρα τῆς ἀποκάλυψης τῆς λυτρωτικῆς δυνάμεις τῆς ὑψηλῆς φιλοσοφικῆς θεωρίας τῆς Ἀθανασίας δίνει τὴν κλασσικὴ ζωγραφιὰ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ πορτραίτου τοῦ Σωκράτη, ὡς φιλοσοφικῆς προσωπικότητας, ποὺ ἐνσαρκώνει στὴ ζωὴ του τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ τῆς γνήσιας Φιλοσοφίας, ὡς φιλοσοφίας τοῦ Θανάτου καὶ τῆς Ἀθανασίας καὶ λύτρωσης τοῦ Ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ Θάνατο.

Ὁ Σωκράτης ἔζησε σ' ὅλη τὴ ζωὴ του ὡς μύστης, ἱεροφάντης καὶ προφήτης τῆς γνήσιας Φιλοσοφίας, τῆς «δεσμῆς» Φιλοσοφίας (82I'), τῆς δημιουργικῆς Φιλοσοφίας, καὶ ὁ γνήσιος φιλόσοφος ἀποκιλύπτεται μόνο μπροστὰ στὸ Θάνατο. Ὁ Σωκράτης, ὅπως ζωγραφίζεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα στὸ Φαῖδωνα στὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ἐπίγειας ζωῆς του, δὲν ἔχει τὸ αἰσθημα τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου καὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ Θανάτου. Ὁλωσδιόλου ἀντίθετα ἀντιμετωπίζει τὸ Θάνατο δίχως κανένα ἀπολύτως φόβο, μὲ ἠρεμία πνεύματος καὶ ψυχῆς, μὲ ἀξιοπρέπεια καὶ θάρρος καὶ γενναιοψυχιά («ἀδεῶς καὶ γενναίως» 58E). Καὶ ὄχι μόνο δὲν ἔχει κανένα φόβο καὶ τὴν τρικυμία, τὴν ταραχὴ καὶ τὸ συγκλονισμὸ ποὺ προκαλεῖ σ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἢ ἰδέα τοῦ Θανάτου, ἀλλ' ἀντίθετα εἶναι γαλήνιος καὶ «εὐδαίμων», σὰ νὰ τὸν ἐμπνέη «θεία μοῖρα» (58E) κι' ἔχει τὴν ἀπόλυτη βεβαιότητα, πῶς φτάνοντας στὸν ἄλλο Κόσμο θὰ βρῆ ἐκεῖ τὴν ἀληθινὴ εὐδαι-

μονία, πού δὲν ἐγνώρισε ποτὲ ἄλλος ἄνθρωπος («ἀλλὰ καὶ ἐκεῖσε ἀφικόμενον εὖ πράξειν, εἴπερ τις πώποτε καὶ ἄλλος» (58E).

Ἡ φιλοσοφικὴ Ἀπορητικὴ θέτει ἐδῶ τὸ φυσικὸ ἐρώτημα: Τὶ εἶναι ἐκεῖνο πού κάνει τὸ Σωκράτη νὰ παίρνῃ μπροστὰ στὸ Θάνατο, πού τρομάζει ὅλο τὸν ἄλλο Κόσμο, μιὰ στάση θείας γαλήνης, παιγνιδιάρικης κι' εὐθυμῆς καὶ χαριτολογικῆς διάθεσης καὶ ὑπέρτατης εὐδαιμονίας, πού ἐκπλήσσει καὶ καταπλήσσει ὅλη τὴν πνευματικὴ Ἀνθρωπότητα σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες τῆς καὶ τῆς ἐμπνέει τὸν πιὸ βαθῦ θαυμασμό καὶ σεβασμὸ σὰ σὲ ὃν πού ξεπερνάει τὰ ὅρια τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ φτάνει στὰ ὅρια τοῦ Ὑπερανθρώπινου καὶ τοῦ Ὑπερφυσικοῦ;

Τὴν ἀπάντησιν στὸ ἐρώτημα αὐτὸ δίνει ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων στὴ συνέχεια τοῦ διαλόγου του. Τῇ θεία γαλήνῃ καὶ τῇ ὑπέρτατῃ εὐδαιμονίᾳ μπροστὰ στὸ Θάνατο χαρίζουν στὸ Σωκράτη δύο θεϊκὲς δυνάμεις, ἡ Θρησκεία καὶ ἡ Φιλοσοφία. Καὶ πρώτη ἡ Θρησκεία.

Τὸ πρῶτο καὶ οὐσιαστικώτερο χαρακτηριστικὸ καὶ γνώρισμα τῆς προσωπικότητος τοῦ Σωκράτη στὴν Πλατωνικὴ ζωγραφία τῆς στὸ Φαίδωνα, εἶναι ἡ πιὸ βαθειὰ θρησκευτικὴ ἐκείνη, ἡ εὐσέβεια, ἡ πίστις στοὺς θεοὺς καὶ ἡ θρησκευτικὴ λατρεία τῶν θεῶν. Ἀπάνω ἀπ' ὅλα μέσα στὸ πνεῦμα καὶ στὴν ψυχὴ τοῦ Σωκράτη εἶναι ἡ ὑψηλὴ συνείδησις τοῦ θρησκευτικοῦ χρέους του, ἡ ἀφοσίωσί του στοὺς θεοὺς («ἀφοσιώσασθαι» καὶ «ἀφοσιούμενος» (60E — 61A). Καὶ ἡ ἀφοσίωσί του αὐτὴ στοὺς θεοὺς ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἐκπλήρωσιν, μὲ βαθειὰ θρησκευτικὴ συνείδησις, πίστις κι' εὐλάβεια σ' ὅλη τὴ ζωὴ του, τοῦ θρησκευτικοῦ χρέους του πρὸς ὅλους τοὺς θεοὺς καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα μὲ τὸ νὰ στιχουργῇ μύθους τοῦ Αἰσώπου καὶ νὰ ἐκτελῇ πιστὰ τὸ παράγγελμά του «ὦ Σώκρατες, μουσικὴν ποίει καὶ ἐργάζου» (60E). Καὶ τῆς πιὸ ὑψηλῆς θρησκευτικῆς συνείδησις τὸ φῶς ἀνεβάζει τὸ Σωκράτη στὶς κορυφὰς τῆς Αἰωνιότητος, ἀπ' ὅπου ἀκούγονται οἱ μυστηριώδεις καὶ ἀπόκοσμοι λόγοι του: «Ὡς ἔν τινι φρουρᾷ ἔσμεν οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐ δεῖ δὴ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν οὐδ' ἀποδιδράσκειν» (62B) καὶ «θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι» (62B).

Ἐπειτα ἡ Φιλοσοφία, «ἡ μεγίστη μουσικὴ» («ὡς φιλοσοφίας μὲν οὐσης μεγίστης μουσικῆς, ἐμοῦ δὲ τοῦτο πρᾶττοντος» (61A). Ὁ Σωκράτης εἶναι ἕνας θεόληπτος καὶ θεόπνευστος φιλόσοφος καὶ ὁ ἀπὸ θεϊκῆ μοίρας ἐκλεκτὸς τῆς Φιλοσοφίας, πού κατέχει ἀπὸ τοὺς θεοὺς τὸ αἰώνιο μυστικὸ τῆς φιλοσοφικῆς ἀλήθειας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τῆς ἀνθρώπινης μοίρας μέσα σ' ὅλη τὴ δημιουργία καὶ τὸ μυστικὸ αὐτὸ θέλει νὰ χαρίσῃ σ' ὅλο τὸν Κόσμο. Σὲ λίγες ὥρες, σὲ λίγες στιγμῆς, θεία μοίρα του, ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ Θάνατο πρόσωπο μὲ πρόσωπο καὶ στηῆθος μὲ στηῆθος. Καὶ ἡ σὲ λίγη ὥρα ἐκτέλεσί του αὐτὴ τοῦ δίνει τὴν ἀφορμὴ νὰ κληροδοτήσῃ σ' ὅλη τὴν Ἀνθρωπότητα τὶς πιὸ ὑψηλὰς ὑποθηκὰς του, τὶς ὑποθηκὰς τῆς γνήσιας καὶ τῆς ὑψηλῆς φωτισμένης δημιουργικῆς Φιλοσοφίας, τῆς «ὀρθῆς Φιλοσοφίας» (67Δ, 69B), «οὐ μείζον ἀγαθὸν οὐτ' ἤλθεν οὔτε ἤξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν» (Τίμ. 47B).

Πρὶν προχωρήσῃ ὁ Πλάτων στὴν ἀνάπτυξη τοῦ κύριου θέματος τοῦ ὄλου διαλόγου του, τοῦ θέματος τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, θέλει στὸ πρῶτο μέρος του (61Γ — 69Γ), ἀπ' τὸ ἓνα μέρος νὰ δώσῃ, στὸ πρόσωπο τοῦ Σωκράτη, τὴ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ γνήσιου φιλοσόφου, ποὺ ἔχει συλλάβῃ μὲ τὸ ὑψηλὸ φιλοσοφικὸ πνεῦμά του κι' ἔχει ἐνσαρκώσῃ στὴν πνευματικώτατη καὶ φιλοσοφικώτατη ζωὴ του, ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος ν' ἀποκαλύψῃ ἔμπρακτα καὶ ὀλοζώντανα τὸ ἀληθινὸ νόημα καὶ τὴ θαυμαστὴ πραγματικὴ δύναμη τῆς γνήσιας Φιλοσοφίας, ὡς φιλοσοφίας τοῦ Θανάτου καὶ τῆς Ἀθανασίας. Ἡ γνήσια Φιλοσοφία, ποὺ ἄλλο μεγαλύτερο ἀπ' αὐτὴ ἀγαθὸ δὲ δόθηκε καὶ δὲ θὰ δοθῇ ποτὲ στὸ Ἀνθρώπινο Γένος ἀπὸ τοὺς θεοὺς, τονίζει ἐδῶ ὁ Πλάτων, εἶναι «μελέτημα θανάτου» (67Δ), γιγαντομαχία καὶ τιτονομαχία τοῦ Ἀνθρώπινου Λόγου καὶ τῆς Ἀνθρώπινης ψυχῆς μὲ τὸ Θάνατο, πνευματικὸ φῶς καὶ πνευματικὴ λύτρωση ἀπὸ τὸ Θάνατο: «Οὐκοῦν τοῦτο γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος;... Λύειν δέ γε αὐτήν, ὡς φαμεν, προθυμοῦνται αἰεὶ μάλιστα καὶ μόνοι οἱ φιλοσοφοῦντες ὀρθῶς, καὶ τὸ μελέτημα αὐτὸ τοῦτο ἐστὶ τῶν φιλοσόφων, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος...» (67Δ), «οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀποθνήσκουσιν μελετῶσιν, καὶ τὸ τεθνάναι ἥκιστα αὐτοῖς ἀνθρώπων φοβερὸν» (67Ε), «ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἀπτόμενοι φιλοσοφίας... οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκουσιν τε καὶ τεθνάναι» (64Λ)... «τῶ ὄντι οἱ φιλοσοφοῦντες θανατῶσι καὶ σφᾶς γε οὐ λελήθασιν ὅτι ἄξιοί εἰσι τοῦτο πάσχειν.» (64Β).

Ὁ θάνατος στὰ μάτια τοῦ Πλάτωνος, εἶναι ἀπολύτρωση τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ σώματος («ἀπαλλαγὴ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος» (64Γ)). Ἡ ψυχὴ λυτρωμένη ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ τὴ σκλαβιὰ τοῦ σώματος καὶ «αὐτὴ καθ' αὐτὴ» (64Γ) «καθορᾷ τὰληθές» (66Δ) καὶ θεωρεῖται «αὐτὰ τὰ πράγματα» (66Δ), τὰ ὄντως ὄντα, τὰ «αἰεὶ νοητὰ ὄντα» (Τίμαιος 37Α) καὶ «ἀπτεται τῆς ἀληθείας» (65Β). Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ θάνατος ἀπελευθερώνει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ μὲ τὴν ἀπελευθέρωση αὐτὴ ἢ ψυχὴ ἀπόλυτα ἐλεύθερη, στὴν αἰώνια οὐσία της καὶ στὴν καθαυτότητά της, ἔχει τὴ δύναμη νὰ θεωρῇ τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν καθαρὴ γνῶση. Πρὶν ἀπὸ τὸ Θάνατο -- Δευτεριὰ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα εἶναι ἀπόλυτως ἀδύνατο ἢ ψυχὴ «κτήσασθαι τὸ καθαρῶς γινῶναι», τὸ «εἰδέναι» (66Ε). Τὴ γνωστικὴ δύναμη «τοῦ καθορᾶν τὰληθές» (66Δ), τοῦ «ἀπτεσθαι τῆς ἀληθείας» (65Β) καὶ τοῦ «θεᾶσθαι αὐτὰ τὰ πράγματα» (66Δ), («τὰ νοητὰ αἰεὶ ὄντα» (66Δ καὶ Τιμ. 37Α) ἀποχτᾶ ἢ ψυχὴ μόνο ὅταν λυτρωθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα. Καὶ ἢ λύτρωση τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα ἔρχεται μόνο μὲ τὸ θάνατο. («Τότε γὰρ αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἢ ψυχὴ ἐστὶ χωρὶς τοῦ σώματος, πρότερον δ' οὐ» (66Ε — 67Α). Ὅσο ζοῦμε, μπορούμε νὰ ἤμαστε «ἐγγυτάτω τοῦ εἰδέναι» (67Α), ὅταν εἴμαστε κύριοι καὶ ὄχι σκλάβοι τοῦ σώματος, ὅταν ζοῦμε ἀγνή, ἐνάρετη καὶ ὡραία ζωὴ: «ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς» (67Α). «Καὶ οὕτω μὲν καθαροὶ ἀπαλλαττόμενοι τῆς τοῦ σώματος ἀφροσύνης... γνωσόμεθα δι' ἡμῶν αὐτῶν πᾶν τὸ εἰλικρινές. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἴσως τὸ ἀληθές.» (67Β).